

УДК 343.98

*Булулюков О. Ю., канд. юрид. наук, доцент Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1598-0542>,
e-mail: oblehrer@gmail.com*

ЕКСПЕРТНА ДИДАКТИКА – НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Дослідження різних об'єктів, що мають значення у кримінальному провадженні, спрямоване на досягнення цілей судочинства і, в кінцевому рахунку, для встановлення істини в розслідуванні. Головна роль у дослідженні об'єктів належить експертам експертних установ різного рівня. Застосування спеціальних знань у розслідуванні злочинів обумовлюється їх доказовою значимістю, яка базується на об'єктивності, повноті і обґрунтованості експертних досліджень.

Сучасні соціально-економічні умови розвитку науки і техніки, зміна стандартів освіти закономірно тягнуть за собою підвищення вимог до якості підготовки судових експертів [1, с. 13].

Довіра до висновку експерта з боку слідчого і суду ґрунтується на компетентності виконавця дослідження – експерта. Компетенція судового експерта – це коло його повноважень, прав і обов'язків, які визначені законодавством. З іншого боку – це комплекс знань в області теорії, методики і практики судової експертизи певного роду, виду [2, с. 76–77]. Однак якщо компетенція експертів, яка визначена законодавством України – це перелік положень, що чітко встановлюють правове поле діяльності суб'єктів експертної діяльності, то компетенція у вигляді певних знань, поняття, що вимагає пояснень.

Спеціаліст, який отримує допуск на провадження певного виду, роду експертиз володіє спеціальними знаннями, які дають йому можливість проводити експертні дослідження об'єктів, що направляються йому у межах розслідування кримінального провадження. Однак судово-експертна діяльність, що здійснюється для вирішення певних питань, які потребують спеціальних знань, має тенденції оновлення методик експертного дослідження, що використовуються експертами, а значить і підвищення кваліфікації останніх. Експертна дидактика, яка є невід'ємною частиною діяльності експертних установ, обумовлює необхідність вдосконалення знань експертів, їхньої спеціальної підготовки. Оволодіння знаннями в певній галузі науки і навичками використання їх при вирішенні певних питань, важливий етап у формуванні компетентного фахівця. Експертна дидактика також має за мету засвоєння знань, умінь і навичок при підготовці фахівця-експерта, що використовуються ним при проведенні досліджень спеціальних питань у певній галузі знань.

Експертну дидактику необхідно розглядати й в аспекті навчання майбутнього фахівця щодо відповідності його вимогам судово-експертної діяльності, й в аспекті вдосконалення знань вже діючого судового експерта. Досвід, придбаний при виробництві експертиз – це симбіоз наявних знань експерта, навичок здійснення ним експертних досліджень і сучасних досягнень науки. Експерт, набуваючи досвіду роботи, отримує нові знання, використання яких виводять його експертні дослідження на більш високий рівень аргументації кореляційних зв'язків, наявних у досліджуваних об'єктах. Необхідність постійного вдосконалення знань експертів є вимогою, що обумовлюється розвитком науки і появою нової, більш досконалої техніки, яка використовується для проведення досліджень. Крім того, вдосконаленню знань експерта сприяють нові способи вчинення злочинів, використання злочинцями новітніх комп'ютерних технологій, сучасних засобів зв'язку та ін., що надають експертним дослідженням нового змісту та роблять їх більш складними.

Значущість експертної дидактики полягає в тому, що експерт, виконуючи роботу щодо дослідження певних об'єктів, знаходиться в стані постійного навчання. Зазначене проявляється при здійсненні останнім пошуку нових шляхів, методів, аргументації при проведенні дослідження наданих йому об'єктів. Внутрішнє навчання експерта (самопідготовка), на наш погляд, є головною умовою професійного зростання експерта і основним положенням експертної дидактики. Аргументом таких висновків є діяльність експерта, пов'язана з необхідністю пошуку шляхів вирішення поставлених перед ним завдань. Наявні експертні методики дають лише загальні рекомендації щодо здійснення експертних досліджень певних об'єктів. У той же час, наповнення дослідження конкретних об'єктів певним змістом завжди пов'язане з індивідуальними підходами у виборі методів дослідження,

послідовності їх застосування та аргументацією, наявними в науковій літературі дослідженнями у даній області.

Прикладом є власний досвід автора щодо призначення експертизи, одним з питань якої було питання про вплив певного фармацевтичного препарату на організм людини. У своєму висновку експерт аргументував свої висновки не тільки інтерпретуванням загальних положень щодо впливу даного препарату, викладеними в інструкції по його застосуванню. Дослідницька частина експертного висновку містила посилання на відомих вчених, кандидатів і докторів наук у відповідній галузі знань, їх наукові статті та монографічні дослідження, що додало висновку експерта об'єктивності та обґрунтованості. Поза сумнівом, наведений приклад свідчить про те, що поставлені перед експертом питання змусили його вивчити спеціальну літературу і отримати необхідні знання у певній галузі науки. Тобто, експерт, після вивчення спеціальної літератури ніби пройшов навчання і розширив свою компетентність щодо низки спеціальних питань.

У той же час, експертна дидактика включає не тільки самостійне вивчення експертом наукової літератури в необхідній галузі науки. Як уже зазначалося, даний підхід є основним, але не єдиним. Підвищенню знань експерта сприяє отримання консультацій у більш досвідчених експертів, участь в науково-методичних семінарах, науково-практичних конференціях, перебування на курсах підвищення кваліфікації та ін. Названі напрямки в передачі експертам передових досягнень експертної практики і науки також охоплюються поняттям «експертна дидактика». Як видається, в понятті «експертна дидактика» навчання експерта та його самонавчання посідають основні місця. Даний висновок виходить з того, що діяльність експерта – це пізнання сутності об'єктів, їх властивостей і зв'язків, яке пов'язане з отриманням нових знань. Дидактика в діяльності експерта спрямована на постійне підвищення і поглиблення його спеціальних знань, а також відповідних навичок використання цих знань при вирішенні завдань, які ставляться перед експертом слідчим і судом [3, с. 45].

Однак розглядати експертну дидактику тільки як процес підвищення кваліфікації судового експерта (у будь-який спосіб) неправильно. Підготовка судового експерта у навчальному закладі також включає в себе певний алгоритм подачі знань і формування на їх основі у студентів професійних навичок, які використовуються при провадженні судових експертиз. Так, у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого програми навчання майбутніх експертів наповнені питаннями теорії судової експертизи та практичними заняттями, у ході яких здійснюється навчальна підготовка експертних висновків з різних видів судових експертиз. На проміжних і кінцевому етапі навчання здійснюється контроль у вигляді заліків, іспитів, захисту магістерської роботи тощо. Такий підхід до формування теоретичних і практичних навичок у студентів є ефективним та прискорює становлення їх судовими експертами після закінчення навчання.

У науковій літературі висловлюється думка, що процес навчання студентів повинен також включати інформацію щодо використання в судово-експертній практиці складних інноваційних технологій [4, с. 18]. Ми підтримуємо таку пропозицію і вважаємо, що студент, під час навчання, повинен отримувати інформацію про передові експертні технології та ступінь впровадження їх в експертну практику. Це дасть змогу тим з них, хто зацікавиться такими технологіями опанувати їх, та використовувати в своїй експертній діяльності.

На сьогоднішній день підготовка судових експертів є пріоритетним завданням держави. Такий висновок є обґрунтованим у зв'язку із зростаючими потребами слідчої та судової практики в експертних дослідженнях. Перевантаженість експертних установ матеріалами для проведення судових експертиз, збільшує терміни їх виконання і одночасно, уповільнює розслідування кримінальних проваджень та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. У такій ситуації підготовка судових експертів у вищих юридичних навчальних закладах, з використанням експертної дидактики, дозволить оптимізувати систему навчання і підготувати для роботи в експертних установах досвідчених фахівців.

Список використаних джерел:

1. Бушуев В. В. Дидактика в судебной экспертизе: проблемы и пути решения. *Вестник Московского университета МВД России. Юридические науки.* 2016 № 5. С. 13–15.
2. Россинская Е. Р. Компетентностный подход как основа судебно-экспертной дидактики. *Вестник Московского университета МВД России.* 2016 № 5. С. 76–81.
3. Зинин А. М. Значение экспертной дидактики для процесса обучения судебных экспертов. *Вестник Московского университета МВД России.* 2016 № 5. С. 45–46.

4. Перепечина И. О. Криминалистическая и экспертная дидактика в условиях применения сложных инновационных судебно-экспертных технологий. *Вестник Академии экономической безопасности МВД России*. 2015 № 2. С. 16–19.

УДК 340.691

*Гаркуша А. Г., канд. юрид. наук, ст. викладач
Дніпропетровського університету внутрішніх справ,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3299-8405>,
e-mail: alinagarkusha@ua*

*Фрунза Н. О., курсант Дніпропетровського університету
внутрішніх справ,
e-mail: frunza.ua@gmail.com*

ПЕРЕДУМОВИ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасні реалії, зважаючи на політичну ситуацію та економічний стан України, потребують підвищення ефективності боротьби зі злочинністю, у тому числі, й у покращення показників судово-експертної роботи. Дана необхідність виникла також з причини Євроінтеграції, що полягає у підвищенні загальних стандартів, вдосконаленні правового регулювання, розширенні кола вирішуваних експертних завдань, підвищенні достовірності та обґрунтованості експертних висновків, удосконалення методології судово-експертних досліджень, розробки експертних методик відповідно до міжнародних стандартів, що даватиме змогу експертно-судовим кадрам реалізовувати свою діяльність на високому рівні.

Для наближення до європейського рівня, що є взірцем у правовому регулюванні та високим показником ефективності роботи правоохоронних органів, Україні варто дещо реформувати відповідну систему у окремих аспектах, переглянувши законодавство виявити прогалини, недоопрацьовані моменти та проблеми, з якими зіштовхуються працівники даних структур у практичних реаліях.

Покращення умов для плідної праці судових експертів є запорукою ефективної боротьби правоохоронних органів зі злочинністю з боку держави, що є гарантом забезпечення стабільного існування та розвитку суспільства, в чому і полягає актуальність дослідження перспектив розвитку судово-експертної діяльності.

Експертна діяльність у різноманітних проявах завжди посідала гідне місце у працях багатьох вчених, серед яких: Т. В. Аверьянов, І. А. Алієв, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, А. І. Вінберг, А. В. Дулов, О. О. Ейсман, Ю. Г. Корухов, В. М. Куйбіцький, Н. Т. Малаховський, І. Я. Фрідман, О. Р. Россинська, О. Р. Шляхов. Проте, з часом, незважаючи на розвиток науки, залишаються актуальними питання, також пов'язані із визначенням поняття та змістом судово-експертної діяльності.

На думку Т. В. Аверьянової, Р. С. Белкіна, Ю. Г. Корухова, та О. Р. Россинської, судово-експертна діяльність – є системою дій і пов'язаних з ними правовідносин, які реалізуються в процесі судочинства уповноваженими органами і особами з призначення, організації і проведення судових експертиз [1, с. 440].

На даний момент у діяльності судових експертів залишаються неврегульованими також питання розбалансованості системи та хаотичності через певну незгодженість в законодавстві.

Враховуючи сучасні тенденції розвитку судової експертології як науки та тривалих спірних моментів в наукових колах криміналістики і судової експертизи щодо єдиного визначення та конкретизації понять, які вживаються у даній галузі, існує нагальна потреба в однозначному термінологічному визначенні понятійного апарату Закону України «Про судову експертизу».

У відповідності до цього, треба зазначити, що обов'язки судового експерта, що характеризують його процесуальний статус, як учасника відповідного процесу, так і правовий статус експерта як працівника державної спеціалізованої установи судових експертиз та професійного судового експерта, що не є працівником такої установи, потребують систематизації та конкретизації у своєму контексті.

Слід зазначити, що професія судового експерта є унікальною за своїм змістом. З одного боку, його професійний статус полягає у проведенні із застосуванням своїх спеціальних знань (з практично необмеженого кола питань – науки, техніки, ремесла тощо) науково обґрунтованого дослідження для встановлення фактів, що мають доказове значення під час